

14. Олійник Т.Г. Покращення економічних відносин між аграрними та переробними підприємствами / Т.Г. Олійник., М.Д. Бабенко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2010. — Вип. 2. — С. 148—152.

15. Рябенко А.Є. Система функціонування ринку молока України та шляхи його удосконалення / А.Є. Рябенко, О.Г. Радаєва // Наука й економіка. — 2010. — № 1 (17). — С. 170—174

16. Семененко О. Г. Прогнозування розвитку молока продуктового комплексу АПК [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evu/2010_15_1/Semene.pdf

17. Соловійов М. Ф. Економічний механізм інтенсифікації молочного скотарства / М. Ф. Соловійов, А. А. Романенко // Вісник ХНАУ. — 2007. — № 2. — С. 236—245.

18. Хорунжий М.Й. Проблеми ціноутворення на сільськогосподарську продукцію // Економіка АПК. — 2011. — № 1. — С. 33—37.

19. Шпичак О.М. Економіко-організаційні проблеми якості сільськогосподарської продукції та продовольства / О.М. Шпичак // Економіка АПК. — 2010. — № 11. — С. 58.

20. Швець О.О. Оцінка формування пропозиції на ринку молока і молочної продукції[Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.btsau.kiev.ua/files/list/edition/ed_byotvibsl.pdf

Стаття надійшла до редакції 28.03.2011 р.

УДК 338,432,316 (543)

А. М. Шульський, аспірант,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті досліджено процеси здійснення зовнішньоекономічної діяльності господарюючими суб'єктами Львівської області. Запропоновано конкретні заходи щодо усунення причин, що гальмують цей вид діяльності. Все це буде сприяти подальшому розвитку євроінтеграції.

Ключові слова: реформування, зовнішньоекономічна діяльність, аграрне виробництво, розвиток, експорт, імпорт.

В статье исследуются процессы осуществления внешнеэкономической деятельности хозяйствующими субъектами Львовской области. Предложены конкретные меры по устранению причин, тормозящих этот вид деятельности. Все это будет способствовать дальнейшему развитию евроинтеграции.

Ключевые слова: реформирование, внешнеэкономическая деятельность, аграрное производство, развитие, экспорт, импорт.

The article investigates the processes of foreign economic activity of economic entities in Lviv region. Propose concrete measures to eliminate the causes that inhibit the activity. All this will contribute to further development of European integration.

Key words: reform, foreign trade activities, agricultural production, development, export, import.

Реформування аграрних відносин в Україні, що почалося у кінці минулого століття, обумовило кардинальні зміни в діяльності агроформувань. Суть перетворень полягала не тільки у формуванні на базі колишніх господарсько-організаційних формувань соціалістичного типу структур ринкової орієнтації, але якісно нових підходів у здійсненні ними різних видів діяльності. Це, перш за все, створення умов для налагодження систем взаємозв'язків із зарубіжними партнерами як у виробничій, так і в збутовій діяльності.

Отже, наслідки інституціональних зрушень в агропромисловому комплексі відобразились у формуванні якісно нових видів діяльності, а саме — у відпрацюванні елементів зовнішньоекономічної діяльності, які, до речі нагадати, на регіональному рівні майже не функціонували в умовах соціалістичної економіки. Ці позитивні напрямки аграрних реформ обумовили необхідність вітчизняних агровиробників до проведення переорієнтації своєї діяльності із виключно внутрішніх сфер на зовнішні, а це, у свою чергу, вимагало відповідних досліджень стану розвитку цих процесів.

Отже, мета даної публікації полягає у тому, щоб деталізовано прослідкувати, як вплинули інституціональні зміни у різних сферах суспільних відносин на процеси формування зовнішньоекономічної діяльності в питаннях збуту і закупівлі аграрної продукції. Ці сфери діяльності організаційно-господарських структур досліджувались цілою плеядою економістів-аграрників, а саме: А. Гайдуцький, В.І. Губенко, О.Д. Гудзинський, С.О. Мороз, Н.З. Мерза, А. Сковоронська-Лучинська, Г. Черевко, М. Гарасим, М.Г. Шульський [1—8] та ін.

Проте, праці науковців з даної тематики у більшій мірі розкривають суть зовнішньоекономічної діяльності на державному і в меншій мірі на регіональних рівнях. Із-за цих обставин виникає об'єктивна необхідність провести дослідження здійснення процесів збуту аграрної продукції на зовнішньому ринку. Як відомо, ці процеси знаходять своє цифрове відображення в експорті та імпорті продукції.

Проведені дослідження на матеріалах Львівської області показують, що на протязі 2000—2009 рр. відбулися певні зміни у співвідношеннях зовнішньої торгівлі товарами (табл. 1). Так,

зокрема, значно зросла кількість підприємств, які брали участь у здійсненні зовнішньої торгівлі — із 1839 учасників у 2000 р. до 3459 підприємств у 2009 р. Проте, дещо інша тенденція спостерігається щодо країн-партнерів (включаючи фізичних осіб-підприємців). Хоча у 2009 р. у порівнянні з 2000 р. цифрові показники тут зросли на 27,3 %, однак вони є нижчими від даних за 2005 р. і 2007 р. Безумовно, такий стан обумовлений впливом різних чинників, проте домінуючими є чинники економічного спрямування. Адже, якщо будь-якій державі чи окремому підприємцю збитковими є різні форми зовнішньої торгівлі з іншими державами, то це в кінцевому підсумку приводить до скорочення чи взагалі припинення діючих торговельних зв'язків. Така діалектика формування і розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Таблиця 1

**ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ТОВАРАМИ ГОСПОДАРЮЮЧИМИ
СУБ'ЄКТАМИ ЛЬВІВЩИНИ***

Показники	2000 р.	2005 р.	2007 р.	2009 р.	2009 р. у % до 2000 р.
Кількість підприємств учасників	1839	2049	1945	3459	188,1
Кількість країн-партнерів (включаючи фізичних осіб-підприємців)	99	135	136	126	127,3
Експорт-усього, млн дол. США	294,7	622,2	1036,7	794,0	269,4
у тому числі в:					
країни ЄС	207,7	446,3	635,4	538,3	259,2
% до загальної суми	70,4	71,7	61,3	67,8	-2,6
країни СНД	70,0	122,8	261,0	175,3	250,4
% до загальної суми	23,8	19,7	25,2	22,0	-1,8
Імпорт усього, млн дол. США	393,0	933,8	1473,7	1622,5	412,8
у тому числі в:					
країни ЄС	218,3	707,6	1094,0	1175,8	538,6
% до загальної суми	55,5	75,8	74,2	72,5	+17,0
країни СНД	141,5	96,0	180,7	251,7	177,9
% до загальної суми	36,0	10,2	12,3	15,5	-20,5
Сальдо, млн дол. США	-98,3	-311,8	-437,0	-828,5	842,8

Примітка: * тут і надалі використано матеріали статистичного щорічника Львівської області за 2009 р. [9].

Здійснення зовнішньої торгівлі відображається, насамперед, в обсягах експорту та імпорту продукції. Саме ці показники ми розглянемо більш детально. При цьому, акцентуємо увагу на об'єми експорту та імпорту продукції як у загальних обсягах, так і в розрізі країн ЄС та СНД. Як свідчать наведені дані у 2009 р. сума експорту товарів із Львівської області у різні країни світу зросла із 294,7 млн дол. США у 2000 р. до 794,0 млн дол. США у 2009 р., тобто збільшення становило 269,4 % до рівня 2000 р. Однак, найбільша сума експорту становила у 2007 р. — 1036,7 млн дол. США.

При дослідженні здійснення як експорту, так і імпорту продукції важливо прослідкувати, в які саме міжнародні об'єднання країн направляються і з яких надходять товарні потоки. Найбільше експортується товарів із Львівської області в країни ЄС. Так, сума експорту в ці держави має тенденцію до збільшення — із 207,7 млн дол. США у 2000 р. до 538,3 млн дол. США у 2009 р., що у показниках питомої ваги відповідно становило: 70,4 і 67,8 % — зменшення не істотне — всього 2,5 %. Із країнами СНД зовнішня торгівля господарюючих суб'єктів здійснюється у значно менших обсягах і становить за порівнювані роки у відсотковому відношенні відповідно: 23,8—22,0.

Щодо імпорту продукції у Львівську область. У цих системах міжнародних взаємовідносин темпи зростання обсягів товарних потоків значно вищі, ніж експорту. Так, зокрема, коли у 2009 р. сума експорту становила 259,2 % рівня 2000 р., то імпорту 412,8 %. При цьому, характерним є те, що із країн ЄС імпорт продукції у кілька раз більший, ніж з країн СНД.

Таким чином, дослідження процесів здійснення зовнішньої торгівлі господарюючими суб'єктами Львівської області показує, що вони проводяться в контексті євроінтеграції. Це обумовлено, насамперед, близькістю розміщення території Львівської області до країн ЄС, з одного боку, та надійністю торговельних зв'язків з цими державами, з іншого. При цьому зауважимо, що країни ЄС потребують не просто тих чи інших товарів, а товарів високої якості з дотриманням Європейських стандартів їх виробництва, а саме цих умов, на превеликий жаль, нашим вітчизняним товаровиробникам не завжди вдається дотримуватися. Ось на вирішення цих архіважливих проблем повинні бути спрямовані зусилля суб'єктів господарювання як аграрного сектору економіки, так і інших галузей народногосподарського комплексу держави.

Як показує світовий досвід, важливе значення у системі ведення зовнішньоекономічної діяльності має співвідношення між експортом та імпортом продукції. При цьому важливо, щоб сума

експорту перевищувала сума імпорту. Дані табл. 1 показують, що цього при здійсненні зовнішньої торгівлі не досягнуто, а навпаки, значно посилюється від'ємне сальдо — із 98,3 млн дол. США у 2000 р. до 311,8 млн дол. США у 2005 р. і 828,5 млн дол. США у 2009 р. Отже, перевищення імпоротної діяльності над експортною становило за країні порівнювані роки (2000 р. і 2009 р.) більше, ніж у 4 рази. Цю негативну тенденцію при здійсненні зовнішньої торгівлі слід кардинально змінювати.

Підстави й умови для переорієнтації щодо перевищення експорту над імпортом у Львівській області є цілком реальні. Для підтвердження сказаного проаналізуємо дані що наведені в табл. 2. До уваги взято продукцію аграрного походження, обсяги експорту якої у 1996 р. значно перевищували показники за 2009 р. Так, зокрема, коли у 1996 р. було реалізовано за межі України: м'яса та харчової м'ясної продукції 12,2 тис. т, виробів з м'яса 3765,9 т, масла вершкового 955,8 т і цукру 24024,7 т, то у 2009 р. ці показники різко зменшилися, а деякі види продукції не продавали закордон взагалі. Це, перш за все, м'ясо та харчові м'ясні продукти і цукор, для виробництва яких у Львівській області є сприятливі природні умови. Поряд з цим, слід звернути особливу увагу на експорт таких товарів як лісоматеріали, так і пиломатеріали. Це, насамперед, те, що деревина реалізовується у не переробленому вигляді і в значних обсягах. Це, безумовно, приводить, з одного боку, до зниження результативності зовнішньої торгівлі (продаж деревини у вигляді лісоматеріалів та значного скорочення лісових масивів внаслідок вирубування лісів у великих обсягах), з іншого, що в кінцевому підсумку приводить до порушення екологічної рівноваги, а це, як відомо, супроводжується негативними наслідками для навколишнього середовища (повені, ерозія ґрунтів тощо).

Таблиця 2

**ЕКСПОРТ ОКРЕМИХ ВИДІВ ТОВАРІВ ГОСПОДАРЮЮЧИМИ
СУБ'ЄКТАМИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Види товарів	1996 р.	2000 р.	2005 р.	2009 р.	2009 р. у % до 1996 р.
М'ясо та харчові м'ясні продукти, тис. т	12,2	11,5	6,3	—	—
Вироби з м'яса, т	3765,9	1,5	58,8	18,3	0,5
Масло вершкове, т	955,8	1924,5	120,0	0,5	0,0
Зернові, тис. т	35,8	0,7	103,6	25,3	70,7
Цукор, т	24 024,7	1,5	—	—	—

Закінчення табл. 2

Види товарів	1996 р.	2000 р.	2005 р.	2009 р.	2009 р. у % до 1996 р.
Кондитерські вироби та вироби з борошна, тис. т	3,5	1,2	0,2	0,0	—
Шоколад та продукти, що містять какао, тис. т	0,4	1,4	2,3	0,2	50,0
Горілка, лікери та інші алкогольні напої, т	7111,9	172,2	515,5	965,1	13,6
Цигарки, млн шт.	1633,9	—	28,3	134,0	8,2
Добрива, тис. т	4,3	9,7	0,1	—	—
Лісоматеріали, тис. т	18,7	184,6	254,6	170,7	912,8
Пиломатеріали, тис. т	1,8	4,1	5,0	1,4	77,8
Оприскувачі, шт.	420	111	203	29	6,9

Отже, здійснення експорту продукції аграрного сектору економіки суб'єктами господарювання Львівщини на протязі досліджуваного періоду супроводжувалося значним скороченням обсягу їх продажу. При цьому, варто зауважити, що найбільше скорочення зовнішньої торгівлі спостерігається із тих видів аграрної продукції, виробництво яких у Львівській області має сприятливі природні умови. Більше того, м'ясо та харчові м'ясні продукти, цукор взагалі припинено реалізацію закордон. Усе це вказує на негативні наслідки здійснення експортної політики господарюючими суб'єктами Львівщини. Причини такого стану є різні, однак головна з них — це скорочення обсягів виробництва аграрної продукції.

Дослідженнями встановлено, що скорочення обсягів експорту продукції, як правило, супроводжується збільшенням її імпорту. Наведені дані в табл. 3 є тому підтвердженням. При цьому зазначимо, що у 2009 р. закуповувалася закордоном у значних обсягах та продукція, яку у 1996 р. продавали у великій кількості в різні країни світу. Це, насамперед, відноситься до м'ясних продуктів, маргарину, а також добрив. Збільшення обсягів імпорту обумовлено необхідністю забезпечення внутрішніх потреб за рахунок закупівлі потрібних продуктів за межами України. Безумовно, потреби населення слід забезпечувати імпортною діяльністю тими продуктами, виробництво яких із-за природних умов неможливе в Україні (какао, кава, цитрусові тощо). З іншого боку, ті продукти, виробництво яких можливе в умовах нашої держави, повинні надходити як на внутрішні, так і на зовнішні ринки від вітчизняних виробників. Саме таку політику проводять розвинуті

країни світу, саме такого напрямку у здійсненні аграрної політики слід дотримуватися в Україні.

Таблиця 3

ІМПОРТ ОКРЕМИХ ВИДІВ ТОВАРІВ ДО ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Види товарів	1996 р.	2000 р.	2005 р.	2009 р.	2009 р. у % до 1996 р.
М'ясо та харчові м'ясні продукти, тис. т	1,1	0,1	21,1	86,8	78,9 разу
Риба та ракоподібні, тис. т	6,9	0,9	0,5	5,8	84,1
Вироби з м'яса, т	509,2	19,5	209,9	734,4	144,2
Олія соняшникова, т	0,3	3,3	5,0	—	—
Маргарин, т	19,9	3,0	1266,8	457,5	23,0 разу
Какао, тис. т	3,7	5,4	6,4	5,4	145,9
Шоколад та продукти, що містять какао, тис. т	3,8	0,0	2,3	0,0	—
Тютюн та замітники тютюну, тис. т	3,6	0,4	0,1	0,9	25,0
Добрива, тис. т	0,1	0,5	17,5	127,3	1273,0 разу

З проведеного дослідження можна зробити висновок про те, що здійснення зовнішньоекономічної діяльності господарюючими суб'єктами Львівської області в сучасних умовах не в повній мірі відповідає існуючим можливостям та інтересам держави. Це, насамперед, відноситься до значних диспропорцій між експортом та імпортом продукції. Від'ємне сальдо таких співвідношень вимагає прийняття конкретних і, що головне, дієвих заходів щодо реалізації наявних можливостей експортного потенціалу Львівської області. Архіважливе значення у вирішенні цих проблем має нарощування темпів виробництва аграрної продукції, поліпшення якості її переробки, спрощення процедур доведення до споживачів як вітчизняних, так і зарубіжних. Все це в кінцевому підсумку буде сприяти ефективному розвитку вітчизняного агробізнесу в контексті євроінтеграційних процесів.

Література

1. *Вовканич І.І.* Українсько-румунські відносини: питання гармонізації зовнішньополітичних інтересів // Румунсько-українські відносини: історія і сучасність / І.І. Вовканич. — Сату Маре, 2007. — 344с.

2. *Гайдуцький А.* Інвестиційна ємність і особливості залучення іноземного капіталу в аграрний сектор / А. Гайдуцький // Економіка та держава. — 2005. — № 9. — С. 39—44.

3. *Губенко В.І.* Європейський Союз в контексті зовнішньоекономічної стратегії АПК України // Матеріали 6 річних зборів Всеукраїнського Конгресу вчених економістів-аграрників / В.І. Губенко. — К.: ІАЕ ІА-АН, 2004. — С. 487—493.

4. *Гудзинський О.Д.* Менеджмент у системі агробізнесу / О.Д. Гудзинський. — К.: Урожай, 1994. — 240 с.

5. *Мороз С.О.* Перспективи зовнішньоторговельних зв'язків України та Польщі / Проблеми розвитку прикордонних територій та їх участь в інтеграційних процесах. Матеріали V Міжнар. наук. практ. кон., Луцьк 16—17 жовтня 2008 р. / С.О. Мороз, Н.З. Мерза // За ред. В. Ланської і С.В. Федуняка. — Луцьк: РВВ Вежа. Волин. Нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. — С. 142—146.

6. *Сковронська-Лучинська А.* Майбутнє польсько-українських відносин: стан, перспективи і загрози / А.Сковронська-Лучинська // Екон. Часоп. — XXI. — 2003. — № 9. — С. 12—16.

7. *Черевко Г., Гарасим М.* Агропромисловий комплекс України в контексті євроінтеграції / Г. Черевко, М. Гарасим // Вісник Львівського державного аграрного університету: Економіка АПК. — Львів: Львів. держ. агроуніверситет, 2006. — № 13. — С. 3—15.

8. *Шульський М.Г.* Територіальні особливості здійснення зовнішньоекономічної діяльності у Львівській області / М.Г. Шульський // Наук. вісн. Львів. нац. ун-ту ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького, 2008. — Т. 10. — № 1 (36). — Ч. 1. — С. 497—503.

9. Статистичний щорічник Львівської області за 2009 рік. Частина 1 / За ред. С.О. Матковського. — Львів, 2010. — 366 с.

Стаття надійшла до редакції 28.03.2011 р.

УДК 332:338.33

М. Г. Шульський, д-р екон. наук, професор,
Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

У результаті проведених досліджень встановлено, що в аграрному виробництві Львівської області намітилися позитивні зрушення у відновленні та нарощуванні темпів розвитку крупних господарських формувань. Одночасно акцентовано увагу на поєднанні дрібних і великих форм господарювання як основи збереження українського села.

Ключові слова: сільське господарство, організаційно-правова форма господарювання, виробництво продукції, сільськогосподарські підприємства, господарства населення.